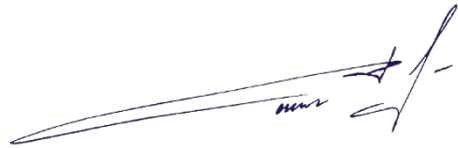

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

БОНДАР ДМИТРО ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 342.92

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Ужгород – 2025

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному вищому навчальному закладі
«Ужгородський національний університет».

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України

Дубинський Олег Юрійович,

Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,

проректор із науково-педагогічної роботи
економічних, юридичних та соціальних питань;

доктор юридичних наук, професор

Доненко Валерій Вікторович,

Університет митної справи та фінансів,

професор кафедри публічного та приватного права;

доктор юридичних наук, професор

Миронюк Роман Вікторович,

Дніпровський державний університет внутрішніх справ,

професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності.

Захист відбудеться «04» липня 2025 року о «10⁰⁰» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 61.051.07 Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» за адресою: 88000, м. Ужгород, пл. Народна, 3 (зала вченої ради).

З дисертацією можна ознайомитися в національній бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» за адресою: 88000, м. Ужгород, вул. Університетська, 14.

Реферат розісланий «04» червня 2025 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т.П. Попович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Питання забезпечення безпеки життєдіяльності у сучасному світі набувають усе більшої актуальності, адже розвиток високотехнологічного виробництва, поява технології штучного інтелекту та роботизованих систем вимагають особливої уваги до забезпечення безпеки людини та навколишнього середовища. Маючи значний потенціал щодо сприяння росту економіки, полегшення життя людини, різноманітні технічні засоби, комп'ютерні системи несуть із собою нові загрози життю та здоров'ю людини, адже непоодинокими є випадки несанкціонованого втручання в роботу вказаних систем, що призводить до техногенних аварій та навіть катастроф. Крім того, досягнення науково-технічного прогресу часто умисно використовуються з протиправною метою або у військових цілях.

Водночас інноваційні інформаційні технології дозволяють значно удосконалити механізм публічного управління та адміністрування суспільних відносин. Електронний документообіг, надання адміністративних послуг у режимі онлайн, автоматизовані камери відеоспостереження, електронні державні реєстри та цифрові засоби комунікації значно оптимізують діяльність органів публічної адміністрації.

Вищевикладеним обґрунтовується необхідність належного правового врегулювання процесів цифровізації загалом та використання нових інформаційних технологій з метою забезпечення безпеки життєдіяльності зокрема. Особливої уваги потребує питання адміністративно-правового врегулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, а саме для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та подолання їх наслідків, а також удосконалення діяльності органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту.

Сучасний механізм забезпечення безпеки життєдіяльності та система цивільного захисту функціонують у складних умовах правового режиму воєнного стану, коли рятувальники, окрім виконання звичайних завдань, задіяні в ліквідації надзвичайних ситуацій воєнного характеру. Подвійне навантаження на Державну службу України з надзвичайних ситуацій зумовлює необхідність пошуку додаткових людських та матеріально-технічних ресурсів, які можна буде спрямувати на виконання завдань цивільного захисту, включаючи ліквідацію надзвичайних ситуацій та їх наслідків. Ключову роль у мобілізації вказаних додаткових ресурсів також можуть відігравати інноваційні інформаційні технології за умови належної адміністративно-правової регламентації. Належна правова регламентація забезпечить уніфікований підхід до використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту, що певною мірою гарантуватиме сумісність програмного забезпечення та централізований захист службової інформації, а також дозволить оперативно поширювати позитивний локальний досвід використання

цифрових технологій у вказаній сфері суспільних відносин на територію всієї держави.

На окрему увагу заслуговує досвід зарубіжних країни у сфері публічного управління та адміністративно-правової регламентації використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. З урахуванням прагнення України набутти повноправного членства в Європейському Союзі імплементації в національне законодавство потребують норми права ЄС, якими врегульовано питання використання технології штучного інтелекту та захисту персональних даних.

Вищезазначене зумовлює актуальність, а також теоретичну та практичну значимість дослідження адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

Актуальні питання забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту завжди перебували у центрі уваги науковців. Так, питанням забезпечення безпеки життєдіяльності присвятили свої роботи такі відомі науковці, як Ф. Апшай, Т. Гринюк, К. Марченко, О. Оришака, О. Остапенко, О. Халак, О. Хитра, О. Чекригін та інші дослідники.

Питання адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, включаючи суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту, досліджували такі відомі науковці, як: М. Бабик, В. Бевзенко, О. Берназюк, Д. Белов, Ю. Бисага, Д. Біленька, В. Доненко, О. Дубинський, К. Дубова, Т. Карабін, Т. Ковальова, Т. Коломосьць, О. Комаров, А. Комзюк, А. Краковська, Я. Лазур, І. Лопушинський, Р. Миронюк, А. Омельченко, І. Тищенко та інші.

Правове регулювання використання та розвитку інформаційних технологій також є предметом дослідження багатьох науковців. Із останніх наукових праць, присвячених вказаній тематиці, слід виділити роботи В. Антонюка, М. Бабик, О. Берназюка, Д. Біленької, Д. Бондара, О. Гунбіної, Т. Ковальнової, О. Комарова, А. Краковської, Н. Литвин, І. Лопушинського, К. Оксютенка, А. Омельченка, Р. Стефанчука, І. Тищенко.

Проте питання адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності ще не були предметом окремого дослідження, що актуалізує необхідність цього дослідження з метою формулювання пропозицій щодо вдосконалення чинного адміністративного законодавства та юридичної практики у зазначеній сфері суспільних відносин.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертація виконана відповідно до Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 рр.; Закону України «Про Національну програму інформатизації» від 1 грудня 2022 р. № 2807-IX; Указу Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722 «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»; Стратегії національної безпеки України, затвердженої указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392; Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр., затвердженої постановою Кабінету

Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695; Зasad реалізації органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 р. № 56; Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р; Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р.

Мета дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу теоретичних напрацювань, положень чинного законодавства України та практики його застосування визначити правову природу і сутність адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності; окреслити тенденції та виявити недоліки категоріального, нормативного, інституційного й інструментального складників адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у вказаній сфері суспільних відносин; сформулювати науково обґрунтовані висновки, теоретичні положення та практичні рекомендації, спрямовані на підвищення результативності й ефективності адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

Для досягнення цієї мети в роботі необхідно послідовно вирішити такі основні *задачі*:

- охарактеризувати історіографію проблематики адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності;
- визначити методологію дослідження адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності;
- охарактеризувати історію становлення та розвитку адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності;
- систематизувати адміністративно-правові засади побудови системи цивільного захисту та забезпечення безпеки життєдіяльності в Україні;
- узагальнити заходи забезпечення безпеки населення та територій у разі виникнення надзвичайних ситуацій;
- охарактеризувати національну систему суб'єктів забезпечення цивільного захисту та безпеки життєдіяльності;
- визначити особливості адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності в країнах-членах Європейського Союзу;
- охарактеризувати особливості правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у Сполучених Штатах Америки та Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії;

- узагальнити адміністративно-правові засади забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в країнах Близького та Далекого Сходу в умовах цифровізації;
- охарактеризувати адміністративно-правові засади цифровізації системи публічного управління в Україні;
- систематизувати правові засоби забезпечення безпеки життєдіяльності в контексті цифровізації публічного управління та економіки;
- визначити перспективні напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту.

Об'єктом дослідження є врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту.

Предметом дослідження є адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності

Методи дослідження. У ході дисертаційного дослідження використано класичну систему філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження, а також інструментальний, історико-правовий, телеологічний, антропоцентричний, цивілізаційний та синергетичний наукові підходи, які дали змогу дослідити адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та визначити перспективні напрями удосконалення національного законодавства у цій сфері суспільних відносин.

Так, для дослідження історіографії проблематики адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності використано прийоми логічного методу, системний і структурно-функціональний методи, а також історико-правовий та цивілізаційний наукові підходи (підрозділ 1.1). З метою визначення методології дослідження адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності використано закони та прийоми діалектики, системний метод і прийоми логічного методу (підрозділ 1.2). Для аналізу історії становлення та розвитку адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності використано історико-правовий підхід та прийоми логіки, а також закони діалектики та системний метод (підрозділ 1.3).

З метою дослідження адміністративно-правових засад побудови системи цивільного захисту та забезпечення безпеки життєдіяльності в Україні використано закони та прийоми діалектики, прийоми логічного методу, системний та структурно-функціональний методи, інструментальний та цивілізаційний підходи (підрозділ 2.1). Для аналізу заходів забезпечення безпеки населення та територій у разі виникнення надзвичайних ситуацій використано прийоми логіки, системний і структурно-функціональний методи, інструментальний та синергетичний наукові підходи, а також метод статистики

(підрозділ 2.2). Для характеристики національної системи суб'єктів забезпечення цивільного захисту та безпеки життєдіяльності використано структурно-функціональний та системний методи, формально-юридичний метод, антропоцентричний та телеологічний наукові підходи (підрозділ 2.3).

З метою визначення особливостей адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності в країнах-членах Європейського Союзу використано системний метод, прийоми логічного методу, формально-юридичний метод та методологію порівняльного правознавства (підрозділ 3.1). Для характеристики особливостей адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у Сполучених Штатах Америки та Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії використано методологію порівняльного правознавства, системний і структурно-функціональний методи, а також цивілізаційний науковий підхід (підрозділ 3.2). Для визначення особливостей адміністративно-правових засад забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в країнах Близького та Далекого Сходу в умовах цифровізації використано прийоми логічного методу, системний метод, методологію порівняльного правознавства та цивілізаційний науковий підхід (підрозділ 3.3).

З метою характеристики адміністративно-правових засад цифровізації системи публічного управління в Україні використано системний та формально-юридичний методи, синергетичний та інструментальний наукові підходи (підрозділ 4.1). Для систематизації правових засобів забезпечення безпеки життєдіяльності в контексті цифровізації публічного управління та економіки використано закони та прийоми діалектики, прийоми логічного методу, системний і структурно-функціональний методи, антропоцентричний та інструментальний наукові підходи (підрозділ 4.2). Для визначення перспективних напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту використано прийоми логічного методу, формально-юридичний метод, метод юридичного моделювання, антропоцентричний, інструментальний та синергетичний наукові підходи (підрозділ 4.3).

Нормативну основу роботи становлять Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти (конвенції, угоди) у сфері цифровізації, забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту, ратифіковані Верховною Радою України, кодекси та закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, правові позиції (висновки) Верховного Суду, підзаконні (відомчі) нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади, зокрема накази Міністерства внутрішніх справ України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Міністерства цифрової трансформації України, спільні накази органів публічної адміністрації та акти органів місцевого самоврядування.

Емпіричною базою дисертації є дані, акумульовані Міністерством внутрішніх справ України, Міністерством цифрової трансформації України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій та Державною службою статистики України, а також правова публіцистика, довідкові та енциклопедичні видання, матеріали актуальних і репрезентативних соціологічних досліджень тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у юридичній науці комплексних досліджень адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, у якому не лише розкрито особливості адміністративно-правового регулювання у вказаній сфері суспільних відносин, а й наведено ґрунтовний аналіз теоретичних і методологічних засад побудови та функціонування механізму забезпечення безпеки життєдіяльності в Україні в умовах євроінтеграції та цифровізації з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду й міжнародних стандартів. Унаслідок здійсненого дослідження сформульовано низку положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем, зокрема:

у перше:

- сформульовано авторське визначення безпеки життєдіяльності в контексті цифровізації як комплексної науки та навчальної дисципліни, яка досліджує всі негативні чинники (небезпеки), які впливають або потенційно можуть вплинути на життєдіяльність людини у сучасному інформаційному суспільстві, порушити порядок нормального функціонування та розвитку суспільства загалом, встановлює систему технічних та техніко-юридичних норм взаємодії людини із навколишнім середовищем та цифровим світом, а також визначає систему засобів запобігання та протидії вказаним негативним чинникам (небезпекам), ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків, включаючи інноваційні інформаційні технології, використання яких потребує належної адміністративно-правової регламентації;

- встановлено, що адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності дозволяє уніфікувати, стандартизувати програмне забезпечення, яке використовується різними органами публічної адміністрації (що гарантує сумісність цифрових технологій у процесі їх використання), забезпечити централізований захист інформаційних ресурсів у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту, а також поширити локальний позитивний досвід використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності на територію всієї держави;

- запропоновано класифікувати інформаційні технології, які використовуються у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та потребують детальної адміністративно-правової регламентації, на: автоматизовані інформаційні системи, автоматизовані (роботизовані) системи ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків, мобільні застосунки та месенджери

соціальних мереж, а також інструменти (алгоритми) технології штучного інтелекту;

- обґрунтовано необхідність розробки та прийняття спільного наказу Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства цифрової трансформації України, яким буде затверджено порядок функціонування та використання Системи оповіщення та реагування «Я – доброволець» та відповідного мобільного застосунку, що дозволить створити інформаційну базу фізичних осіб-добровольців з урахуванням їхньої фахової підготовки та спеціалізації, місця проживання або місцезнаходження (геолокації) та оперативно мобілізувати людські і матеріально-технічні ресурси для ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків;

- запропоновано розробити та прийняти Закон України «Про використання технології штучного інтелекту у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності» (як варіант доповнити Розділ II Кодексу цивільного захисту України новою главою «Використання технології штучного інтелекту в єдиній державній системі цивільного захисту»), яким буде врегульовано, зокрема, використання технології штучного інтелекту в єдиній державній системі цивільного захисту та в механізмі забезпечення безпеки життєдіяльності загалом;

удосконалено:

- методологічні засади дослідження адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, які запропоновано доповнити такими науковими підходами, як інструментальний, цивілізаційний, телеологічний, антропологічний та синергетичний, що дасть змогу врахувати всі об'єктивні і суб'єктивні чинники, які впливають на особливості використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та зумовлюють необхідність адміністративно-правової регламентації їх використання;

- наукові підходи до розуміння системи суб'єктів забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту, ключовим засобом удосконалення діяльності яких названо подальшу автоматизацію та інформатизацію (цифровізацію) у процесі забезпечення безпеки життєдіяльності загалом та цивільного захисту зокрема шляхом упровадження автоматизованих корпоративних інформаційних систем, автоматизованих систем ліквідації надзвичайних ситуацій, мобільних застосунків для оповіщення населення про загрозу чи настання надзвичайної ситуації та мобілізації людських і матеріально-технічних ресурсів, використання технології штучного інтелекту;

- положення про систему адміністративно-правових засобів забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в умовах євроінтеграції та цифровізації, а саме обґрунтування необхідності використання спільної нормотворчої діяльності МВС України, ДСНС України та Міністерства цифрової трансформації України з метою забезпечення своєчасного та якісного

адміністративно-правового врегулювання використання інноваційних інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності; *набули подальшого розвитку:*

- узагальнення досвіду теоретико-методологічного та адміністративно-правового забезпечення безпеки життєдіяльності в зарубіжних країнах (включаючи правове регулювання використання інформаційних технологій), серед яких особливу увагу приділено позитивному досвіду Сполучених Штатів Америки, Канади, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, Держави Ізраїль, Японської Держави, Китайської Народної Республіки та країн Європейського Союзу, оскільки системи забезпечення безпеки життєдіяльності в них демонструють високий рівень організації (включаючи адміністративно-правове забезпечення), автоматизації (цифровізації) та відповідності світовим стандартам;

- систематизація історіографії дослідження проблематики адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту з метою впорядкування доктринальної основи для формулювання конкретних науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення чинного адміністративного законодавства, а також національного законодавства у сфері інформатизації (цифровізації) та забезпечення безпеки життєдіяльності;

- науково обґрунтовані положення щодо необхідності встановлення адміністративної відповідальності за невиконання встановленого порядку поведінки під час оголошення повітряної тривоги в публічних місцях, на підприємствах, установах та організаціях, незалежно від форми власності, що потребує внесення змін до чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення та затвердження перспективного Порядку поведінки в публічних місцях, на підприємствах, установах та організаціях, незалежно від форми власності, під час повітряної тривоги.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертаційному дослідженні доктринальні положення, узагальнення, науково обґрунтовані висновки та пропозиції мають загальнотеоретичне й прикладне значення для доктрини адміністративного права, законотворчої і нормотворчої діяльності та юридичної практики у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту. Результати дослідження можуть бути використані в таких напрямках:

- *науково-дослідній сфері* – для розроблення актуальних напрямів удосконалення теоретико-методологічних і правових засад функціонування механізму забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в умовах цифровізації публічного управління та економіки, а також для вивчення відповідних правових механізмів на загальнотеоретичному рівні й у межах інших галузей права;

– *правотворчій діяльності* – для розроблення пропозицій щодо внесення змін до Кодексу цивільного захисту України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також розроблення та прийняття спільного наказу МВС України та Міністерства цифрової трансформації України про затвердження Порядку функціонування і використання Системи реагування та оповіщення «Я – доброволець» та відповідного мобільного застосунку;

– *правозастосовній діяльності* – для поліпшення й удосконалення практики використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного, техногенного, соціального та воєнного характеру;

– *навчальному процесі* – для підготовки підручників, посібників та інших навчально-методичних матеріалів зі спеціальностей «Адміністративне право», «Інформаційне право», «Безпека життєдіяльності», а також під час викладання відповідних дисциплін.

Особистий внесок здобувача. Основні положення й висновки дисертації розроблено автором самостійно з використанням новітніх досягнень вітчизняної науки адміністративного права та робіт зарубіжних учених-адміністративістів. Усі положення й висновки, викладені в дисертації, ґрунтуються на власних дослідженнях автора. За результатами дослідження опубліковано монографію «Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності» (2025 р.).

Апробація матеріалів дисертації. Основні теоретичні положення, висновки та пропозиції, що містяться в роботі, оприлюднені на 10 науково-практичних конференціях, зокрема: «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (м. Кременчук, 5–7 грудня 2024 р.); «Theoretical foundations of law, public management and practice of their application» (м. Рига, Латвійська Республіка, 25–26 грудня 2024 р.); «Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики» (м. Миколаїв, 26 грудня 2024 р.); «The latest law developments» (м. Влоцлавек, Республіка Польща, 3–4 квітня 2024 р.); «Advances in law: the view of domestic and foreign scholars» (м. Рига, Латвійська Республіка, 3–4 жовтня 2024 р.); «Scientific innovations in law amidst the impact of the Russian-Ukrainian war on the legal system» (м. Рига, Латвійська Республіка, 7–8 лютого 2024 р.); «Юридичні науки: проблеми та перспективи» (м. Запоріжжя, 23–24 лютого 2024 р.); «Актуальні питання розвитку юридичної науки в період воєнного стану» (Науково-дослідний інститут публічного права, 17 травня 2024 р.); «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (м. Кременчук, 22–23 грудня 2023 р.); «Восьмі Таврійські юридичні наукові читання» (м. Київ, 16–17 червня 2023 р.).

Публікації. Основні положення роботи знайшли відображення в 1 одноосібній монографії, 21 науковій статті, з яких 3 статті опубліковані в наукових зарубіжних виданнях, що включені до наукометричних баз Scopus і Web of Science, та 18 статей – у періодичних виданнях України, що визнані як фахові з юридичних дисциплін, а також у 10 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, що містять дванадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 403 сторінки, у тому числі основного тексту – 312 сторінок. Список використаних джерел налічує 368 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність вибраної теми дисертації, висвітлено її зв'язок із науковими програмами, планами й темами, проаналізовано загальний стан наукової розробленості теми; визначено мету й завдання дослідження, сформульовано об'єкт і предмет, названо основні методологічні підходи до дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, а також наведено відомості про апробацію і публікацію результатів дослідження, його структуру.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні основи дослідження адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності» складається з трьох підрозділів.

У **підрозділі 1.1 «Історіографія проблематики адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності»** встановлено, що більшість наукових напрацювань стосуються правового регулювання забезпечення цивільного захисту та безпеки життєдіяльності загалом, а не сутності комплексного механізму адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

Визначено, що в адміністративному праві не досить представлене доктринальне обґрунтування необхідності адміністративно-правового забезпечення використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. Крім того, сформувалося чимало дискусійних аспектів у розумінні сутності адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, а саме ролі органів публічної адміністрації та системи адміністративно-правових засобів забезпечення ефективної діяльності суб'єктів владних повноважень, спрямованої на забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій природного, техногенного, соціального та воєнного характеру в умовах цифровізації.

Обґрунтовано, що на окрему увагу заслуговують наукові роботи, присвячені адаптації національного адміністративного законодавства до права ЄС у частині правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

Проаналізовано основні етапи становлення доктрини адміністративного права щодо проблематики адміністративно-правової регламентації систем забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту, включаючи використання інформаційних технологій у вказаній сфері суспільних відносин.

У **підрозділі 1.2 «Методологія дослідження адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності»** охарактеризовано основні групи наукових методів та методологічних підходів, які необхідно використовувати для дослідження адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. Особлива увага приділена законам та прийомам діалектики (єдності та боротьби протилежностей, переходу кількісних змін у якісні, прийом «заперечення заперечення») як універсального методу наукової роботи.

Встановлено, що прийом «заперечення заперечення» використовується у сфері адміністративно-правового регулювання систем забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в процесі визначення суспільних відносин, які потребують правового регулювання. Закон переходу кількісних змін у якісні проявляється в процесі поступової, методичної адміністративно-правової регламентації використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. Закон єдності та боротьби протилежностей дозволяє зіставити всі негативні та позитивні чинники, які впливають на безпеку життєдіяльності в процесі цифровізації суспільних відносин та розвитку інформаційного суспільства загалом.

Підкреслено, що технічні норми, які становлять більшу частину правил безпеки життєдіяльності, не здатні самі по собі забезпечити їх дотримання і тільки санкціонування державою, надання технічним нормам правової визначеності дозволяє певною мірою гарантувати їх дотримання усіма учасниками суспільних відносин. Як приклади наведено норми щодо охорони праці, безпечності харчових продуктів та продовольчої сировини, Правила дорожнього руху.

У **підрозділі 1.3 «Історія становлення та розвитку адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності»** основну увагу зосереджено на дослідженні новітньої історії становлення та розвитку органів публічної адміністрації у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту з огляду на те, що на перших етапах формування національної державності функціонувала радянська система цивільного захисту, яку успадкувала молода українська держава.

Виділено основні етапи становлення та розвитку інформаційного суспільства (цифровізації) в контексті забезпечення безпеки життєдіяльності та використання інформаційних технологій в єдиній державній системі цивільного захисту.

Відзначено, що важливим етапом у розвитку органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, стала демілітаризація підрозділів цивільної оборони.

З урахуванням історичного досвіду підкреслено важливість поступового нормативного врегулювання та достатнього економічного (матеріально-технічного) забезпечення використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

Розділ 2 «Сучасний стан адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Адміністративно-правові засади побудови системи цивільного захисту та забезпечення безпеки життєдіяльності в Україні»* доведено, що порядок функціонування механізму забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту врегульовано ієрархією нормативно-правових актів, включаючи Конституцію України, рішення Конституційного Суду України, ратифіковані міжнародні договори, кодекси та закони України, укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України, накази органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, спільні накази органів публічної адміністрації з питань цивільного захисту та безпеки життєдіяльності в різних сферах суспільних відносин, акти органів місцевого самоврядування, а також судову практику, зокрема, правові позиції (висновки) Верховного Суду та касаційних судів у складі Верховного Суду.

Проаналізовано зміст основних нормативно-правових актів, якими врегульовані питання забезпечення життєдіяльності та цивільного захисту, включаючи результати відомчої нормотворчої діяльності Міністерства внутрішніх справ України та Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Окрему увагу приділено актуальним питанням адміністративно-правового забезпечення діяльності органів публічної адміністрації у сфері забезпечення життєдіяльності, включаючи єдину державну систему цивільного захисту.

У підрозділі 2.2 *«Заходи забезпечення безпеки населення та територій у разі виникнення надзвичайних ситуацій»* встановлено, що заходи забезпечення безпеки населення та територій у разі виникнення надзвичайних ситуацій регламентовано на рівні кодексів, законів, постанов уряду, указів Президента України, а також наказів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади.

Обґрунтовано, що нагальною є потреба правової регламентації використання автоматизованих систем захисту населення і територій (для функціонування яких використовуються інформаційні технології), до яких слід віднести:

- автоматизовані системи оповіщення та інформування населення про надзвичайні ситуації, загрози безпеці життєдіяльності (з використанням мобільних застосунків та Інтернету);
- автоматизовані системи спостереження та контролю за довкіллям, продуктами харчування, якістю води, повітря (включаючи хімічний та радіологічний контроль), інфраструктурою населених пунктів та іншими об'єктами з метою виявлення потенційних загроз безпеці життєдіяльності;

- автоматизовані системи обслуговування захисних споруд, сховищ та укриттів, підтримання їх у належному стані та забезпечення резервами продуктів харчування, води, повітря тощо;
- автоматизовані системи мобілізації людських та матеріально-технічних ресурсів, які необхідні для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (з використанням мобільних застосунків та Інтернету);
- автоматизовані системи забезпечення реалізації евакуаційних заходів: блокування та відкриття шляхопроводів, регулювання дорожнього руху, утворення додаткових шляхів евакуації (до прикладу, надувних сходів) тощо;
- автоматизовані системи протидії негативним чинникам, що сприяють виникненню надзвичайних ситуацій: автоматизовані системи гасіння пожеж, знезараження (санітарної обробки, дезінфекції) об'єктів та територій тощо.

Підкреслено, що цифровізація заходів забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту покликана не тільки спростити механізм їх практичної реалізації шляхом автоматизації, але й удосконалити всю систему публічного управління відповідними суспільними відносинами.

У підрозділі 2.3 «Національна система суб'єктів забезпечення цивільного захисту та безпеки життєдіяльності» на підставі проведеного аналізу вказано, що забезпечення безпеки життєдіяльності здійснюється за двома основними напрямками. Перший – це забезпечення безпеки життєдіяльності в процесі повсякденної діяльності кожної людини та населення загалом, яка повинна здійснюватися з урахуванням вимог технічних та техніко-юридичних норм. Другий – це забезпечення безпеки життєдіяльності у разі загрози виникнення або безпосереднього виникнення надзвичайної ситуації природного, техногенного, соціального або воєнного характеру (цивільний захист). Залежно від напрямку забезпечення безпеки життєдіяльності розрізняються і суб'єкти, які здійснюють відповідну діяльність. Так, безпеку життєдіяльності у повсякденному житті забезпечують як спеціально уповноважені особи органів публічної адміністрації, так і самі юридичні та фізичні особи шляхом неухильного дотримання технічних та техніко-юридичних норм. До прикладу, Державна служба з питань праці здійснює реалізацію державної політики у сферах промислової безпеки, охорони праці; основним суб'єктом забезпечення безпеки дорожнього руху є Національна поліція; центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику з питань безпеки на наземному транспорті, є Державна служба України з безпеки на транспорті; безпеку життєдіяльності у повсякденному житті населення забезпечує і Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів.

Система суб'єктів забезпечення цивільного захисту передбачена Кодексом цивільного захисту України. Ключовим органом публічної адміністрації, який реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, є Державна служба України з надзвичайних ситуацій.

Підкреслено, що питання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності доцільно врегульовувати спільними наказами Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства цифрової трансформації України, що забезпечить урахування в процесі спільної нормотворчості останніх досягнень у сферах цифровізації, інноваційного програмного забезпечення та надійних засобів захисту персональних даних та інформації, що становить державну таємницю.

Розділ 3 «Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності в контексті цифровізації публічного управління» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності в країнах-членах Європейського Союзу: позитивний досвід для України» вказано, що ключову роль в організації міжнародної співпраці у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту відіграють інформаційні технології, які дозволяють здійснювати комунікацію між органами публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, різних країн, та оперативно реагувати на надзвичайні ситуації національного або міждержавного рівня (наслідки яких поширюються на територію декількох держав).

Виокремлено позитивний досвід Федеративної Республіки Німеччина щодо залучення добровольців та добровільних формувань до ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків, організації цивільного захисту загалом, який заслуговує на увагу та впровадження в національну юридичну практику та практику діяльності органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту.

Позитивно оцінено також досвід залучення приватних компаній для ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків на прикладі данського приватного рятувального корпусу «Фальк». Зазначається, що загальнодержавні системи цивільного захисту в країнах ЄС включають у себе сили національного (загальнодержавного), регіонального (федерального) та місцевого (муніципального) рівня, а також приватні рятувальні служби, підрозділи яких розміщуються як на території однієї держави, так і діють на території декількох держав.

У підрозділі 3.2 «Особливості адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в Сполучених Штатах Америки, Канаді та Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії» обґрунтовано, що сучасні інформаційні технології відіграють ключову роль у процесі функціонування системи цивільного захисту у Сполучених Штатах Америки і відповідний позитивний досвід використання автоматизованих систем попередження про надзвичайні ситуації, моніторингу погодних умов та інших потенційних загроз, а також досвід використання мобільних застосунків та інтернет-ресурсів для поширення важливої інформації та інструкцій для громадян заслуговує на

запозичення та імплементацію в національне законодавство та практику організації цивільного захисту.

Як позитивний приклад використання сучасних інформаційних технологій у сфері цивільного захисту наведено офіційний вебсайт Геологічної служби Сполучених Штатів Америки – <https://www.usgs.gov/>. На вказаному сайті особа може не тільки ознайомитися із поточним станом геологічної активності Землі, але й ознайомитись із науковими прогнозами щодо можливої сейсмічної або вулканічної активності в певних регіонах та підготуватись до потенційних надзвичайних ситуацій.

Підкреслено, що в Канаді відсутні спеціальні формування у системі цивільного захисту, проте налагоджена система формування мобільних рятувальних груп із залученням представників поліції, пожежної служби, медичних установ та військових підрозділів, причому мобілізації сили та засобів цивільного захисту сприяє розвинута система інформаційної взаємодії між центральними органами публічної адміністрації.

Зазначено, що система захисту населення та територій від різних видів надзвичайних ситуацій у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії також не має власних сил і засобів, за винятком корпусу спостереження, призначеного для радіаційної розвідки та дозиметричного контролю. У разі виникнення надзвичайних ситуацій та криз у регіонах реагування на них та усунення їх наслідків доручаються: відповідним державним органам, службам (пожежним, поліцейським, військовим, медичним, прибережним, екологічним, дорожнього нагляду тощо), центральним урядовим офісам на місцях (де створюються відповідні спеціалізовані групи) та місцевим органам влади. Позитивним є досвід Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо залучення до ліквідації надзвичайних ситуацій приватного сектору, який володіє мережами електро- та водопостачання, телефонними та телекомунікаційними станціями, лініями електропередачі, надає транспортні та інші послуги, а також добровільних громадських організацій.

У підрозділі 3.3 «Адміністративно-правові засади забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в країнах Близького та Далекого Сходу в умовах цифровізації» на підставі проведеного аналізу вказано, що позитивним є досвід Японської Держави щодо комплексного використання інформаційних технологій, які дозволяють вчасно поінформувати громадян про небезпеку, а також забезпечити автоматичне припинення функціонування комунікацій, які можуть бути зруйновані природними катаклізмами з негативними наслідками для людей (наприклад, у випадку несвоєчасного відключення електроенергії можливі короткі замикання та, як наслідок, пожежі та пошкодження обладнання).

Підкреслено, що високий рівень інформатизації та автоматизації систем оповіщення населення про загрозу катастроф природного та техногенного характеру в Японській Державі дозволяє мінімізувати негативні наслідки надзвичайних ситуацій природного характеру.

Позитивним є також досвід Японської Держави щодо проведення тренінгів із населенням у сфері цивільного захисту з використанням інформаційних технологій. До прикладу, у багатьох містах в Японській Державі встановлено тренажери, які моделюють землетрус і показують, що відбувається в приміщенні.

Окрему увагу приділено досвіду Держави Ізраїль, в якій, враховуючи триваючий роками військовий конфлікт із сусідніми арабськими державами, належний рівень організації та правового забезпечення цивільної оборони є ключовим чинником виживання держави та суспільства. Причому провідну роль в організації цивільної оборони відіграють сучасні інформаційні технології, зокрема, використання автоматизованих інформаційних систем, мобільних застосунків тощо.

Підкреслено важливість запозичення позитивного досвіду Держави Ізраїль щодо управління безпекою цивільного населення в умовах кризових ситуацій.

Розділ 4 «Актуальні напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності в контексті цифровізації» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 4.1 «Адміністративно-правові засади цифровізації системи публічного управління в Україні» доведено, що в умовах активного розвитку інформаційного суспільства адміністративно-правового регулювання потребує як використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, так і самі інформаційні технології, які становлять потенційну загрозу життю чи здоров'ю людини (можуть порушити нормальні умови життя і діяльності людей), нормальному функціонуванню та розвитку суспільства тощо.

До правових засад цифровізації публічного управління та використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності віднесено закони України: «Про інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», «Про обов'язковий примірник документів», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронні комунікації», «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні», «Про Національну програму інформатизації», «Про цифровий контент та цифрові послуги», «Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу «Цифрова Європа» (2021–2027 рр.)».

Систематизовано підзаконні, відомчі нормативно-правові акти, які регулюють суспільні відносини у сфері цифровізації публічного управління та використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

Підкреслено, що адміністративно-правової регламентації потребує значна кількість суспільних відносин, пов'язаних із використанням інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, серед яких – відносини щодо утворення та функціонування єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи цивільного захисту, відносини щодо залучення

добровольців для ліквідації надзвичайних ситуацій з використанням можливостей мобільних застосунків; відносини, пов'язані із використанням технології штучного інтелекту для удосконалення єдиної державної системи цивільного захисту та механізму забезпечення безпеки життєдіяльності загалом тощо.

У підрозділі 4.2 **«Правові засоби забезпечення безпеки життєдіяльності в контексті цифровізації публічного управління та економіки»** обґрунтовано, що інструментальний підхід (теорія правових засобів) дозволяє ефективно виявити актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та сформулювати конкретні пропозиції щодо вдосконалення чинного національного законодавства та юридичної практики у цій сфері суспільних відносин.

Окрему увагу приділено питанню реалізації публічних та приватних інтересів у процесі адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. До законів, які відображають публічний інтерес у здійсненні адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, слід віднести закони України «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про дорожній рух», «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», «Про охорону праці» та інші закони, які так чи інакше стосуються питань забезпечення безпеки життєдіяльності.

Підкреслено, що публічний інтерес реалізується в процесі адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності шляхом досягнення конкретної мети публічного управління – впорядкування відповідних суспільних відносин з використанням цифрових технологій у відповідності до принципу належного урядування, що забезпечує оперативне реагування на надзвичайні ситуації, швидко мобілізацію матеріально-технічних та людських ресурсів для ліквідації надзвичайної ситуації та її наслідків, попередження виникнення аналогічних надзвичайних ситуацій у майбутньому.

У підрозділі 4.3 **«Перспективні напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту»** на підставі проведеного аналізу вказано, що ключовим інструментом оптимізації публічного управління у сферах цивільного захисту та забезпечення безпеки життєдіяльності є цифровізація, тобто використання інноваційних інформаційних технологій для мобілізації людських та матеріально-технічних ресурсів з метою ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків. До інноваційних цифрових інструментів віднесено інформаційно-телекомунікаційні системи, автоматизовані та роботизовані системи, мобільні застосунки та інше програмне забезпечення, а також технологію штучного інтелекту.

У рамках цього дослідження виконано науково-дослідну роботу, за результатами якої розроблено та здійснено державну реєстрацію винаходу (корисної моделі) «Спосіб залучення добровольців до ліквідації наслідків надзвичайних подій засобами інноваційної інформаційної платформи». Корисна модель належить до сфери забезпечення безпеки життєдіяльності людей в умовах надзвичайних ситуацій та надання допомоги у ліквідації їх наслідків шляхом організації та координування дій добровольців засобами інноваційної інформаційної платформи.

Запропонована корисна модель «Спосіб залучення добровольців до ліквідації наслідків надзвичайних подій засобами інноваційної інформаційної платформи» за своїми характеристиками має низку переваг: забезпечення оповіщення добровольців для реагування на події засобами мобільних платформ (миттєві пуш-сповіщення у мобільний додаток); координація діяльності добровольців через мобільний застосунок; можливість самостійного обрання події для надання допомоги; можливість визначення дати, часу та зони відповідальності для реагування на надзвичайні події; можливість побудови маршруту слідування до місця події у разі підтвердження участі у наданні допомоги; наявність адміністративного складника для координування залучення добровольців, формування списків на оповіщення, обліку залученості, адміністрування бази даних надзвичайних подій; можливість обліку аналітичних даних про надзвичайні події, на ліквідацію яких залучались добровольці.

Суттю винаходу є створення системи оповіщення та реагування на надзвичайні події на основі інформаційної системи, яка передбачає формування єдиної бази даних добровольців, їх залучення до ліквідації надзвичайних подій та координування дій шляхом використання мобільного додатка. Запропонований спосіб дає можливість автоматизувати процеси залучення та координації дій добровольців під час ліквідації наслідків масштабних надзвичайних подій.

За результатами проведеного дослідження сформульовано пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства у сфері адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні на основі комплексного аналізу теоретичних напрацювань у сфері безпеки життєдіяльності, адміністративного та інформаційного права, положень чинного національного законодавства, а також адміністративної практики його реалізації здійснено теоретичне узагальнення, а також сформульовано науково обґрунтовані висновки і практичні рекомендації, які розв'язують наукову проблему щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. За результатами дослідження сформульовано такі висновки:

1. За результатами аналізу історіографії проблематики адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності виділено чотири групи наукових літературних джерел. До першої групи віднесено підручники, навчальні посібники, монографії, публікації у періодичних виданнях, присвячені питанням забезпечення безпеки життєдіяльності, підготовлені фахівцями з прикладних, технічних та природничих наук. До другої групи віднесено наукові видання, монографії, дисертаційні дослідження, присвячені питанням використання інформаційних технологій у різних сферах суспільних відносин, включаючи основні напрями та способи цифровізації, використання цифрових інструментів для досягнення публічних та приватних цілей учасників суспільних відносин, надання цифрових послуг тощо. До третьої групи віднесено дослідження, присвячені адміністративно-правовому регулюванню інформаційних відносин, включаючи адміністративно-правові засади інформатизації, використання цифрових інструментів, надання цифрових адміністративних послуг, а також правове регулювання порядку збирання, зберігання та використання інформації в комп'ютерних мережах, питання відповідальності за несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж, правове регулювання Інтернету, технології штучного інтелекту та інших інформаційних технологій. До четвертої групи віднесено дослідження науковців, присвячені організації публічного управління та правовому регулюванню у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

2. Зазначено, що аналіз методології дослідження адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності дозволив сформулювати висновок про необхідність органічного поєднання в процесі наукового пошуку законів, прийомів та принципів діалектики, основних загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження, а також доцільність використання провідних наукових підходів: цивілізаційного, антропологічного (антропоцентричного), інструментального, телеологічного та синергетичного, що дасть можливість врахувати всі об'єктивні і суб'єктивні чинники, які впливають на особливості використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та зумовлюють необхідність адміністративно-правової регламентації їх використання.

Встановлено, що з точки зору синергетики механізм забезпечення безпеки життєдіяльності є складною системою, що здатна до самоорганізації та самовдосконалення, тому завданням органів публічної адміністрації є встановлення закономірностей, які впливають на формування та розвиток вказаної системи та закріплення їх у правовій формі з метою забезпечення їх охорони та підтримки з боку держави. Зокрема, цифровізація суспільних відносин у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності є об'єктивною тенденцією, проте саме адміністративно-правове регулювання впровадження інформаційних технологій у вказану сферу суспільних відносин гарантує

стабільний розвиток усієї системи та уніфіковані правила взаємодії між усіма суб'єктами, забезпечує централізований захист інформаційних ресурсів та оперативне поширення позитивного досвіду використання цифрових інструментів.

3. Визначено, що проведення дослідження історії становлення та розвитку адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності дозволило сформулювати висновок, що в Україні відбулася низка реформ органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, включаючи демілітаризацію військ цивільної оборони, що в результаті призвело до утворення нині діючої Державної служби України з надзвичайних ситуацій, діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ.

В історії цифровізації діяльності органів публічної адміністрації, включаючи впровадження інформаційних технологій у діяльність Державної служби України з надзвичайних ситуацій, можна умовно виділити чотири основних етапи, останній з яких характеризується активним впровадженням інноваційних інформаційних технологій у сферу забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту, що включає: використання технології штучного інтелекту та можливостей мобільних застосунків, створення автоматизованих інтегрованих інформаційних систем цивільного захисту тощо.

З урахуванням дослідженого історичного досвіду пропонується розробити та впровадити в практичну діяльність ДСНС окрему інформаційну систему цивільного захисту з інтегрованою інтерактивною картою надзвичайних ситуацій та подій, які відбувались та відбуваються на території України, інтерактивною картою укриттів (захисних споруд) для населення на час повітряної тривоги з можливістю побудови маршруту до них з урахуванням геолокації користувача, а також інформаційною базою добровольців з використанням спеціального мобільного застосунку «Я – доброволець», що дозволить оперативно мобілізувати бажаючих взяти участь у ліквідації актуальної надзвичайної ситуації та її наслідків.

4. Охарактеризовано, що систематизація адміністративно-правових засад побудови системи цивільного захисту та забезпечення безпеки життєдіяльності в Україні дозволила сформулювати висновок, що правовою основою адміністративно-правового регулювання у сферах забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту є Конституція України, рішення Конституційного Суду України та ратифіковані Верховною Радою України міжнародні нормативно-правові акти, кодекси та закони України, правові висновки (позиції) Верховного Суду. Натомість зміст адміністративно-правового регулювання у вказаній сфері суспільних відносин становлять укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України, накази МВС України та Державної служби України з надзвичайних ситуацій, спільні накази органів публічної адміністрації, а також акти органів місцевого самоврядування.

Особливістю адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту є досить часті випадки спільної нормотворчої діяльності органів публічної адміністрації з метою забезпечення обміну інформацією про надзвичайні ситуації та координації діяльності з ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків. Також особливістю адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту є часте використання техніко-юридичних (технічних) норм у підзаконних актах.

Окремо слід підкреслити необхідність адміністративно-правового врегулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності з метою забезпечення сумісності програмного забезпечення, централізованого захисту інформації та поширення позитивного досвіду використання інноваційних інформаційних технологій у вказаній сфері суспільних відносин.

5. Встановлено, що заходи забезпечення безпеки населення та територій у разі виникнення надзвичайних ситуацій досить детально регламентовані Кодексом цивільного захисту України та Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану». Крім того, вказані заходи передбачені підзаконними нормативно-правовими актами, серед яких: Концепція захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, схвалена указом Президента України від 26 березня 1999 р. № 284/99, Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1052, Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та організації зв'язку у сфері цивільного захисту, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2017 р. № 733.

6. Встановлено, що дослідження системи суб'єктів використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності дозволило зробити висновок, що з урахуванням зростаючих загроз природного, техногенного, соціального та воєнного характеру є реальна потреба створення єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи цивільного захисту, яка буде включати інтерактивну мапу та інформаційну базу суб'єктів забезпечення цивільного захисту. Також є об'єктивна потреба нормативного визначення системи суб'єктів використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, які будуть здійснювати адміністрування вказаної інформаційно-телекомунікаційної системи, відповідної бази даних, а також здійснювати оперативне обслуговування (керування центром управління, штабом) мобільних застосунків, призначених для мобілізації людських та матеріально-технічних ресурсів у разі загрози виникнення чи безпосереднього виникнення надзвичайної ситуації.

Таким чином, є необхідність внесення змін до чинного національного законодавства щодо адміністративно-правової регламентації створення єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи цивільного захисту, а також адміністративно-правової регламентації використання мобільних застосунків у

сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, включаючи права та обов'язки суб'єктів, які будуть здійснювати адміністрування вказаних мобільних застосунків, а також суб'єктів, які будуть залучатися до ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків як добровольців з використанням встановленого мобільного застосунку.

Правового врегулювання потребує і питання фінансового та матеріально-технічного забезпечення функціонування вищезазначеної єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи цивільного захисту, мобільного застосунку для мобілізації людських та матеріально-технічних ресурсів у разі загрози виникнення або безпосереднього виникнення надзвичайної ситуації, а також питання фінансового та матеріально-технічного забезпечення суб'єктів, які на добровільних засадах будуть залучатись до ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків.

Зазначені питання доцільно врегулювати на рівні спільного наказу Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства цифрової трансформації України, що забезпечить використання новітніх інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

7. Визначено, що проведене дослідження позитивного досвіду адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності в Європейському Союзі дає підстави сформулювати висновок, що в Механізмі цивільного захисту Європейського Союзу використовуються такі інформаційні технології, як інформаційні платформи, бази даних, засоби оперативного зв'язку та координації тощо. Використання вказаних інформаційних технологій має належну правову регламентацію на рівні рішень Європейського парламенту та Європейської Ради.

До правових засад використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності слід віднести GDPR – Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 р. про захист фізичних осіб щодо обробки персональних даних та про вільне переміщення таких даних, а також Європейський закон (Регламент) про штучний інтелект (Artificial Intelligence Act, AI Act).

Важливими документами щодо регулювання розвитку цифровізації в Європейському Союзі також є Європейська структура сумісності (EIF), яка надає загальний набір стандартів для забезпечення легкого доступу до державних послуг і спільного використання в усьому ЄС, а також Регламент eIDAS, що визначає правила електронної ідентифікації та довірчих послуг у всьому ЄС.

З огляду на необхідність завершення процесів євроінтеграції, національним органам публічної адміністрації, зокрема Міністерству цифрової трансформації України, необхідно активізувати участь національних державних та приватних інституцій у розвитку Єдиного цифрового ринку ЄС, залучати інвестиції для розвитку національного цифрового ринку, включаючи фінансування заходів із забезпечення кібербезпеки. Крім того, одним із завдань є завершення процедур адаптації національного законодавства в частині правового регулювання

використання інформаційних технологій та забезпечення безпеки життєдіяльності до права ЄС.

8. Охарактеризовано, що проведення дослідження особливостей адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у Сполучених Штатах Америки дає підстави сформулювати висновок про можливість та доцільність запозичення позитивного досвіду органів публічної адміністрації Сполучених Штатів Америки в частині адміністративно-правової регламентації діяльності у сфері цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. Зокрема, до позитивного досвіду слід віднести розробку та реалізацію FEMA Федерального плану, який є головним актом у процесі реагування на надзвичайну ситуацію та ліквідацію її наслідків. Також позитивним є досвід побудови структури та організації діяльності Федерального агентства з управління надзвичайними ситуаціями (FEMA), зокрема його функції щодо адміністрування та координації діяльності інших органів публічної адміністрації у вказаній сфері суспільних відносин.

Варто запозичити, зокрема, структуру та зміст офіційного сайту FEMA, який містить детальну інформацію як для суб'єктів владних повноважень, так і для громадян щодо організації цивільного захисту населення та територій Сполучених Штатів Америки від надзвичайних ситуацій.

На увагу заслуговує також досвід FEMA у сфері координації діяльності органів публічної адміністрації щодо своєчасного реагування на надзвичайні ситуації та оперативної ліквідації їх негативних наслідків, а також акумулювання інформації про надзвичайні ситуації, що забезпечується засобами комунікації з використанням новітніх інноваційних інформаційних технологій (швидкісного оптоволоконного зв'язку, захищеного серверного обладнання, хмарних технологій, можливостей соціальних мереж та месенджерів, технології штучного інтелекту тощо).

Позитивний досвід Сполучених Штатів Америки щодо розробки та реалізації Федерального плану реагування на надзвичайні ситуації доцільно врахувати в процесі нормотворчої діяльності щодо вдосконалення національного Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 223.

9. Встановлено, що проведення дослідження адміністративно-правових засад забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в Японській Державі в умовах цифровізації дозволяє сформулювати висновок про доцільність запозичення трирівневої системи публічного управління ліквідацією надзвичайних ситуацій та їх наслідків у Японській Державі, в якій ключову роль відіграє рівень муніципалітетів, тобто організація сил та засобів цивільного захисту на рівні органів місцевого самоврядування, що дозволяє максимально оперативно реагувати на початок надзвичайної ситуації, а також проводити систематичні навчання та тренінги із населенням у сфері цивільного захисту.

Також слід підкреслити сталість національного законодавства Японської Держави та стабільність функціонування органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику Японської Держави у сфері забезпечення пожежної безпеки. Цей досвід вартий запозичення Україною, адже постійні реформи центральних органів виконавчої влади, включаючи органи публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, не сприяють їх ефективній роботі, що включає формування традицій, злагожденості та згуртованості колективів, внутрішньої субкультури тощо.

Позитивним є досвід Японської Держави щодо створення «муніципальних корпорацій» або «асоціацій районів» з метою консолідації фінансових та організаційних ресурсів для ліквідації надзвичайних ситуацій. Також позитивним є досвід щодо функціонування волонтерських пожежних корпусів, які складаються із пожежних-волонтерів, які мають власну трудову діяльність або зайняті на іншій найманій роботі (однак у разі пожежі або іншої надзвичайної ситуації посадові особи та інші члени волонтерських пожежних корпусів повинні дотримуватися розпоряджень начальника пожежного департаменту або пожежної станції).

На увагу заслуговує також ізраїльська національна безпекова доктрина, ефективність існування якої підтверджена під час захисту цивільного населення в умовах воєнного протистояння, що постійно триває. Для України, яка перебуває у схожій ситуації, актуальною є ізраїльська модель поєднання сил та засобів органів військового управління та цивільних органів публічної адміністрації в організації ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків, включаючи використання сучасних інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, а саме новітніх систем оповіщення цивільного населення про загрозу ракетних обстрілів. Воєнно-орієнтований підхід до управління в умовах кризових ситуацій в Державі Ізраїль заслуговує на більш детальне дослідження та імплементацію в національне законодавство та юридичну практику. Позитивним також є досвід Держави Ізраїль щодо залучення добровольців-пожежників для ліквідації надзвичайних ситуацій.

10. Визначено, що проведене дослідження адміністративно-правових засад цифровізації системи публічного управління в Україні дозволяє сформулювати висновок про те, що наявна об'єктивна необхідність адміністративно-правового регулювання тих інформаційних технологій, які безпосередньо зачіпають права і свободи людини та можуть негативно впливати на безпеку життєдіяльності людини та суспільства загалом. Зокрема, об'єктивною є потреба детальної регламентації використання технології штучного інтелекту з метою недопущення його неконтрольованого використання юридичними та фізичними особами у найбільш чутливих сферах суспільних відносин, зокрема, в медицині, військовій сфері, у сфері охорони правопорядку.

Адміністративно-правового регулювання потребують також інформаційні технології, які використовуються в механізмі забезпечення безпеки життєдіяльності, зокрема в діяльності органів публічної адміністрації, які реалізують державну політику у сфері цивільного захисту. Необхідність адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності зумовлена у тому числі вимогою ст. 19 Конституції України, згідно з якою органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

11. Охарактеризовано, що проведене дослідження правових засобів забезпечення безпеки життєдіяльності в контексті цифровізації публічного управління дозволяє зробити висновок, що правові засоби забезпечення безпеки життєдіяльності у більшій частині є адміністративними, постійно діючими на території всієї держави, загальними, публічно-правовими, імперативними, такими, що більшою мірою зобов'язують та забороняють, обмежуючими.

Також слід відзначити, що адміністративно-правове врегулювання використання сучасних інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності за допомогою адміністративно-правових засобів дозволить уніфікувати порядок використання інноваційних цифрових інструментів, що своєю чергою забезпечить сумісність програмного забезпечення в процесі взаємодії різних суб'єктів у системі цивільного захисту, а також сприятиме поширенню позитивного досвіду практичного застосування вказаних цифрових інструментів окремими суб'єктами владних повноважень на територію всієї держави.

Крім того, за результатами проведеного дослідження підкреслено необхідність внесення змін до чинного національного адміністративного законодавства в частині правової регламентації використання інструментарію технології штучного інтелекту, а також використання можливостей мобільних застосунків у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. Зокрема, запропоновано розробити та прийняти відповідний національний закон про штучний інтелект, яким будуть врегульовані всі можливі аспекти використання такої інформаційної технології у різних сферах суспільних відносин, включаючи сферу забезпечення безпеки життєдіяльності.

12. Встановлено, що проведене дослідження актуальних напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності дозволяє виділити такі перспективні напрями нормотворчої діяльності:

– адміністративно-правове врегулювання розробки та функціонування єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи цивільного захисту, яка буде включати, серед іншого, інтерактивну мапу захисних укриттів (з можливістю побудови маршруту слідування для особи з урахуванням геолокації), місць локалізації надзвичайних ситуацій та їх наслідків (за виключенням місць прильотів ворожих ракет та безпілотних літальних апаратів), а також

інформаційну базу суб'єктів забезпечення цивільного захисту та безпеки життєдіяльності;

- адміністративно-правова регламентація розробки, поширення (популяризації), а також порядку адміністрування і використання мобільного застосунку, призначеного для мобілізації людських та матеріально-технічних ресурсів у випадку загрози виникнення чи безпосереднього виникнення надзвичайної ситуації, а саме затвердження спільним наказом МВС України та Міністерства цифрової трансформації України порядку використання Системи оповіщення та реагування «Я – доброволець» та відповідного мобільного застосунку, що сприятиме залученню соціально-активних громадян до ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків;

- адміністративно-правове визначення системи суб'єктів використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності, які будуть здійснювати адміністрування єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи цивільного захисту, а також здійснювати оперативне обслуговування (керування центром управління) мобільних застосунків, призначених для мобілізації людських та матеріально-технічних ресурсів у випадку загрози виникнення чи безпосереднього виникнення надзвичайної ситуації;

- адміністративно-правове врегулювання питання фінансового та матеріально-технічного забезпечення функціонування єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи цивільного захисту, мобільного застосунку для мобілізації людських та матеріально-технічних ресурсів у разі загрози виникнення або безпосереднього виникнення надзвичайної ситуації, а також питання фінансового та матеріально-технічного забезпечення суб'єктів, які на добровільних засадах будуть залучатись до ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків;

- прийняття окремого Закону України «Про штучний інтелект», яким будуть врегульовані у тому числі основні питання використання технології штучного інтелекту в єдиній державній системі цивільного захисту та в механізмі забезпечення безпеки життєдіяльності загалом, а також адміністративно-правове врегулювання порядку використання технології штучного інтелекту у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності на рівні підзаконних (відомчих) нормативно-правових актів;

- адміністративно-правову регламентацію збереження важливої інформації у сфері цивільного захисту та забезпечення безпеки життєдіяльності на декількох альтернативних серверах, включаючи сервери, які розташовані в зарубіжних країнах, що мають надійні партнерські відносини з Україною;

- адміністративно-правову регламентацію використання робототехніки, яка здатна замінити людину в процесі ліквідації особливо небезпечних надзвичайних ситуацій та їх наслідків;

– адміністративно-правове регулювання цифровізації освітнього процесу, що включає використання інформаційних технологій у процесі навчання громадян основ безпеки життєдіяльності та цивільного захисту з метою підвищення рівня готовності громадян до виникнення потенційних надзвичайних ситуацій та засвоєння ними основних правил поведінки у названих ситуаціях;

– встановлення адміністративної відповідальності за невиконання встановленого порядку поведінки під час оголошення повітряної тривоги в публічних місцях, на підприємствах, установах та організаціях, незалежно від форми власності, що потребує внесення змін до чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення та затвердження перспективного Порядку поведінки в публічних місцях, на підприємствах, установах та організаціях, незалежно від форми власності, під час повітряної тривоги.

Наведений перелік перспективних напрямів нормотворчої діяльності щодо правового врегулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності не є вичерпним, адже майже щодня з'являються нові інноваційні інформаційні технології, які потенційно можуть бути використані в механізмі забезпечення безпеки життєдіяльності людини та в єдиній державній системі цивільного захисту.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Монографія:

1. Бондар Д.В. Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності : монографія. Одеса: Видавництво «Юридика», 2025. 305 с.

Статті в періодичних фахових наукових виданнях України:

1. Бондар Д.В. Використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності: адміністративно-правові засади. *Право та державне управління*. 2024. № 3. С. 13–20. DOI: <https://doi.org/10.32782/rdu.2024.3.2>.

2. Бондар Д.В. Заходи забезпечення безпеки населення та територій у разі виникнення надзвичайних ситуацій: адміністративно-правова регламентація та напрями удосконалення в умовах цифровізації. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2024. № 4. С. 46–54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-4-8>.

3. Бондар Д.В. Історіографія та методологія дослідження адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 11. С. 270–274. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-11/61>.

4. Бондар Д.В. Актуальні напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. *Juris Europensis Scientia*. 2024. № 6. С. 48–53. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v6.2024.9>.

5. Бондар Д.В. Система принципів, напрямів та способів адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. *Київський часопис права*. 2024. № 4. С. 40–48. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2024.4.6>.

6. Бондар Д.В. Адміністративно-правові засади використання технології штучного інтелекту у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності: сучасний стан та напрями удосконалення. *Право і суспільство*. 2024. № 6. С. 118–125. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.6.18>.

7. Бондар Д.В. Особливості понятійно-категоріального апарату та основні наукові підходи до дослідження адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. *Юридичний вісник*. 2024. № 6. С. 30–38. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v6.2024.4>.

8. Бондар Д.В. Досвід адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності в Європейському Союзі. *Правові новели*. 2024. № 24. С. 68–76. DOI: <https://doi.org/10.32782/ln.2024.24.10>.

9. Бондар Д.В. Особливості адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в США. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2024. № 4. С. 51–58. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.4.7>.

10. Бондар Д.В. Адміністративно-правові засади забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в Японській Державі в умовах цифровізації. *Право та державне управління*. 2024. № 4. С. 36–45. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.4.5>.

11. Бондар Д.В. Особливості адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2024. № 72. С. 30–35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2024.72.5>.

12. Бондар Д.В. Безпека життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства: актуальні питання та адміністративно-правові засоби їх вирішення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2024. № 6. С. 90–97. DOI: <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-6-14>.

13. Бондар Д.В. Забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільний захист: співвідношення понять та особливості адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. № 6. С. 35–43. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.6.6>.

14. Бондар Д.В. Історія становлення та розвитку органів публічної адміністрації у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в контексті адміністративно-правового регулювання та цифровізації їх діяльності. *Правова позиція*. 2024. № 4(45). С. 82–89. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2024-4.15>.

15. Бондар Д.В. Реалізація публічних та приватних інтересів в процесі адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 10. С. 654–657. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-10/156>.

16. Бондар Д.В. Цифровізація систем цивільного захисту та забезпечення безпеки життєдіяльності: актуальні питання правового регулювання та матеріально-технічного забезпечення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 12. С. 543–546. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-12/126>.

17. Бондар Д.В. Адміністративно-правове регулювання захисту персональних даних та інформаційної безпеки у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1. С. 601–605. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-1/140>.

18. Бондар Д.В. Адміністративно-правове регулювання використання мобільних застосунків та іншого програмного забезпечення у сфері цивільного захисту та безпеки життєдіяльності. *Право і суспільство*. 2024. № 5. С. 665–672. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.5.96>.

Статті в періодичних наукових виданнях,

які індексуються в наукометричних базах Web of Sciences та Scopus:

1. Бондар Д., Бакала В. Протипожежний напрям діяльності національно-культурних товариств на Східній Галичині в 1920–1930-х рр. *Skhidnoievropeyskyi istorychnyi visnyk – East European Historical Bulletin*. 2024. № 33. С. 139–148. DOI: <https://doi.org/10.24919/2519-058X.33.317455>.

2. Bondar D. Legal means of ensuring life safety in the context of the digitalization of public administration and the economy. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10. № 4. P. 101–105. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-4-101-105>.

3. Bondar D.V. The system of entities using information technologies in the field of life safety: administrative, legal and economic principles of effective functioning. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10. № 5. P. 131–136. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-5-131-136>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Бондар Д.В. Актуальні напрями адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права* : X Міжнародна науково-практична конференція, м. Кременчук, 5–

7 грудня 2024 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 199–203. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-52>.

2. Бондар Д.В. Принципи адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. *Proceedings of the international scientific conference “Theoretical foundations of law, public management and practice of their application”*, Riga, the Republic of Latvia, December 25–26, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. Р. 83–88. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-526-6-18>.

3. Бондар Д.В. Адміністративно-правове регулювання використання технології штучного інтелекту у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. *Становлення та розвиток правової держави: проблеми теорії та практики* : XVII Міжнародна науково-практична конференція, м. Миколаїв, 26 грудня 2024 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 93–95. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-23>.

4. Бондар Д.В. Адміністративно-правова регламентація використання мобільного застосунку «Я – доброволець» з метою удосконалення систем забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в Україні. *Proceedings of the international scientific conference “The latest law developments”*, Wloclawek, Republic of Poland, April 3–4, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. Р. 308–311. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-432-0-72>.

5. Бондар Д.В. Актуальні питання правового регулювання та матеріально-технічного забезпечення використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. *Proceedings of the international scientific conference “Advances in law: the view of domestic and foreign scholars”*, Riga, the Republic of Latvia, October 3–4, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. Р. 313–315. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-80>.

6. Бондар Д.В. Захист персональних даних у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності: правове регулювання та європейські стандарти. *Proceedings of the international scientific conference “Scientific innovations in law amidst the impact of the Russian-Ukrainian war on the legal system”*, Riga, the Republic of Latvia, February 7–8, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. Р. 316–319. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-409-2-76>.

7. Бондар Д.В. Адаптація національного законодавства у сферах цивільного захисту, використання інформаційних технологій та забезпечення безпеки життєдіяльності до права Європейського Союзу. *Юридичні науки: проблеми та перспективи* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 23–24 лютого 2024 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 293–297. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-374-6-84>.

8. Бондар Д.В. Трансформація національного законодавства у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту в умовах євроінтеграції та цифровізації. *Актуальні питання розвитку юридичної науки в період воєнного стану* : міжнародна науково-практична конференція, Науково-дослідний інститут публічного права, 17 травня 2024 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 363–367. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-395-1-107>.

9. Бондар Д.В. Перспективні напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері цивільного захисту та забезпечення безпеки життєдіяльності. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права* : матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кременчук, 22–23 грудня 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 596–599. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-164>.

10. Бондар Д.В. Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері цивільного захисту та забезпечення безпеки життєдіяльності в особливий період. *Восьмі Таврійські юридичні наукові читання* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 16–17 червня 2023 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 382–387. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-318-0-105>.

АНОТАЦІЇ

Бондар Д.В. Адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, 2025.

У дисертації досліджено особливості адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності через вирішення таких наукових завдань, як: систематизація адміністративно-правових засад побудови системи цивільного захисту та забезпечення безпеки життєдіяльності в Україні; узагальнення заходів забезпечення безпеки населення та територій у разі виникнення надзвичайних ситуацій; характеристика національної системи суб'єктів забезпечення цивільного захисту та безпеки життєдіяльності; визначення особливостей адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності в країнах-членах Європейського Союзу, у Сполучених Штатах Америки, Канаді та Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії, в країнах Близького та Далекого Сходу; характеристика адміністративно-правових засад цифровізації системи публічного управління в Україні; систематизація правових засобів забезпечення безпеки життєдіяльності в контексті цифровізації публічного управління та економіки; визначення перспективних напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту.

Встановлено, що адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності дозволяє уніфікувати, стандартизувати програмне забезпечення, яке використовується різними органами публічної адміністрації (що гарантує сумісність цифрових технологій у процесі їх використання), забезпечити централізований захист інформаційних ресурсів у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та цивільного захисту, а також поширити локальний позитивний досвід використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності на територію всієї держави.

Запропоновано класифікувати інформаційні технології, які використовуються у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності та потребують детальної адміністративно-правової регламентації, на: автоматизовані інформаційні системи, автоматизовані (роботизовані) системи ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків, мобільні застосунки та месенджери соціальних мереж, а також інструменти (алгоритми) технології штучного інтелекту.

Обґрунтовано необхідність розробки та прийняття спільного наказу Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства цифрової трансформації України, яким буде затверджено порядок функціонування та використання Системи оповіщення та реагування «Я – доброволець» та відповідного мобільного застосунку, що дозволить створити інформаційну базу фізичних осіб-добровольців з урахуванням їхньої фахової підготовки та спеціалізації, місця проживання або місцезнаходження (геолокації) та оперативно мобілізувати людські і матеріально-технічні ресурси для ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків.

Запропоновано розробити та прийняти Закон України «Про використання технології штучного інтелекту у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності» (як варіант доповнити Розділ II Кодексу цивільного захисту України новою главою «Використання технології штучного інтелекту в єдиній державній системі цивільного захисту»), яким буде врегульовано, зокрема, використання технології штучного інтелекту в єдиній державній системі цивільного захисту та в механізмі забезпечення безпеки життєдіяльності загалом.

Обґрунтовано необхідність встановлення адміністративно-правової відповідальності за невиконання встановленого порядку поведінки під час оголошення повітряної тривоги в публічних місцях, на підприємствах, установах та організаціях, незалежно від форми власності, що потребує внесення змін до чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення та затвердження перспективного Порядку поведінки в публічних місцях, на підприємствах, установах та організаціях, незалежно від форми власності, під час повітряної тривоги.

Сформульовані інші висновки та пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій у сфері забезпечення безпеки життєдіяльності.

Ключові слова: автоматизовані системи, адміністративно-правові засади, безпека життєдіяльності, запобігання, інформаційні технології, ліквідація, мобільні застосунки, надзвичайні ситуації, правове регулювання, цивільний захист, штучний інтелект.

Bondar D.V. Administrative and legal regulation of the use of information technologies in the field of ensuring life safety. – Qualifying scientific work as a manuscript.

The dissertation for obtaining a scientific degree of doctor of legal sciences in the specialty 12.00.07 – administrative law and process; financial law; information law. – Uzhhorod National University, Uzhhorod, 2025.

The dissertation analyzes the features of administrative and legal regulation of the use of information technologies in the field of ensuring life safety through addressing such scientific tasks as: systematization of administrative and legal principles for building a civil protection system and ensuring life safety in Ukraine; generalization of measures to ensure the safety of the population and territories in case of emergencies; characteristics of the national system of subjects of civil protection and life safety; identification of the features of administrative and legal regulation of the use of information technologies in the field of ensuring life safety in the member states of the European Union, in the United States of America, Canada and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, in the countries of the Middle and Far East; characteristics of administrative and legal principles of digitalization of the public administration system in Ukraine; systematization of legal means of ensuring life safety in the context of digitalization of public administration and the economy; identification of promising areas for improving administrative and legal regulation of the use of information technologies in the field of ensuring life safety and civil protection.

It has been established that administrative and legal regulation of the use of information technologies in the field of ensuring life safety makes it possible to unify and standardize software used by various public administration bodies (that guarantees the compatibility of digital technologies during their use), to provide centralized protection of information resources in the field of ensuring life safety and civil protection, and to spread local positive experience of using information technologies in the field of ensuring life safety throughout the territory of the entire state.

It is proposed to classify information technologies used in the field of ensuring life safety requiring detailed administrative and legal regulation into: automated information systems, automated (robotic) systems for eliminating emergencies and their consequences, mobile applications and social network messengers, as well as tools (algorithms) of artificial intelligence technology.

The need to develop and adopt a joint order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the Ministry of Digital Transformation of Ukraine, which will approve the procedure for the functioning and use of the Alert and Response System “I am a Volunteer” and the corresponding mobile application which allow creating an information base of individual volunteers taking into account their professional

training and specialization, place of residence or location (geolocation) and promptly mobilize human and material and technical resources to eliminate emergencies and their consequences, is justified.

It is proposed to develop and adopt the Law of Ukraine “On the Use of Artificial Intelligence Technology in the Sphere of Ensuring Life Safety” (as an option – to supplement Section II of the Civil Protection Code of Ukraine with a new chapter “Use of Artificial Intelligence Technology in the Unified State Civil Protection System”), which will regulate, in particular, the use of artificial intelligence technology in the unified state civil protection system and in the mechanism for ensuring life safety as a whole.

The necessity to establish administrative and legal liability for failure to comply with the established procedure for conducting an air raid in public places, at enterprises, institutions and organizations, regardless of the form of ownership, is substantiated, which requires amendments to the current Code of Ukraine on Administrative Offenses and approval of a promising Procedure for Conduct in Public Places, at Enterprises, Institutions and Organizations, regardless of the form of ownership, during an air raid.

Other conclusions and proposals are formulated regarding the improvement of administrative and legal regulation of the use of information technologies in the field of ensuring life safety.

Key words: administrative and legal principles, artificial intelligence, automated systems, civil protection, emergencies, information technologies, legal regulation, life safety, liquidation, mobile applications, prevention.

Підписано до друку 03.06.2025. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Умовн. друк. арк. 1,9. Тираж 100 прим. Зам. № 1134.
Видавництво і друкарня – Видавництво «Юридика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08
E-mail: mailbox@juridica.od.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7653 від 18.08.2022 р.